

НИЙСЛЭЛИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗАР

**“ШИНЭ ЗУУНМОД” ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН
ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН**

Улаанбаатар хот
2024 он

АГУУЛГА	
УДИРТГАЛ	3
НЭГ.ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ	4
ХОЁР.ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ НЬ ТООЦОХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ	6
2.1.“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:	6
2.2.“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:	6
2.3.“Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:	7
2.4.“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:	8
2.5.“Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:	8
ГУРАВ.ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ	10
3.1.“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал:	10
3.2.“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал:	14
3.3.“Ойлгомжтой байдлыг судлах” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:	20
3.4.“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:	21
3.5.“Хуулийн төслийн харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:	23
ДӨРӨВ. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГӨХ	26
4.1.Баримтжуулалт	26
4.2.Үнэлэлт, дүгнэлт	26
4.2.1.Зорилгод хүрэх байдал шалгуур үзүүлэлтээр:	26
4.2.2.“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтээр:	26
4.2.3.“Ойлгомжтой байдлыг судлах” шалгуур үзүүлэлтээр:	28
4.2.4.“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтээр:	28
4.2.5.“Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтээр:	29
4.3.Зөвлөмж.....	29
ТАВ.АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ.....	31

УДИРТГАЛ

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 1.1-д хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийг санаачлах, боловсруулах ажиллагааны үндэслэл, чанарыг сайжруулах, түүнд олон нийтийн оролцоог хангах, хууль тогтоомжийн төсөлд тавих шаардлагыг тодорхойлох, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр нөлөөг үнэлэх замаар хууль дээдлэх ёсыг бэхжүүлнэ гэж тусгасан. Энэ хүрээнд Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалыг баталсан.

Нийслэлийн Засаг даргын 2023 оны 12 дугаар сарын 28-ны өдрийн А/1542 дугаар захирамжаар байгуулагдсан Ажлын хэсгийн боловсруулсан Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл /цаашид “хуулийн төсөл” гэх/ нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 22.1.1-д заасан анхдагч хуулийн төсөлд хамаарч байх тул уг хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлж, судалгааны тайлан боловсруулах ажлыг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйл, Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалын 1.4-т заасны дагуу дараах үе шаттайгаар хийж гүйцэтгэлээ. Үүнд:

1. Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
2. Хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгээ тогтоох;
3. Шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх;
4. Үр дүнг үнэлж, зөвлөмж өгөх.

Энэхүү судалгааны зорилго нь Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн практикт хэрэгжих боломж, харилцан уялдаа, үүсэх үр дагавар зэргийг тооцох, эрх зүйн зохицуулалтын давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах болон цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээний зөвлөмж өгөхөд оршино.

НЭГ.ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ

Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан, Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалд дурдсан үндсэн шалгуур үзүүлэлтээс дараах 5 шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо. Үүнд:

- 1.Зорилгод хүрэх байдал;
- 2.Практикт хэрэгжих боломж;
- 3.Ойлгомжтой байдал;
- 4.Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал;
- 5.Харилцан уялдаа.

Эдгээр шалгуур үзүүлэлтийг сонгож авахдаа дараах үндэслэлийг харгалзан үзсэн болно.Үүнд:

1.“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хувьд Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн “1.1.Энэ хуулийн зорилго нь бүс нутгийн тэнцвэртэй хөгжлийг хангах, Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын төвлөрлийг сааруулах, орон зайн оновчтой төлөвлөлт бүхий дагуул хот байгуулах зорилтын хүрээнд Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлыг тогтоож, хотын бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалт, тогтвортой хөгжлийг дэмжих бодлогыг тодорхойлоход оршино.” гэсэн зохицуулалт, холбогдох арга хэмжээ нь хуулийн төслөөр тавьсан зорилгодоо хүрч чадах эсэхийг тооцон судлахад ашиглана.

Мөн “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа”-ны 9.5.2, 9.5.3-т Хөшигийн хөндийд байрлах олон улсын нисэх онгоцны буудлыг даган байгуулагдах “Шинэ Зуунмод” шинэ дагуул хотын бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлж, инженерийн шугам сүлжээ, орон сууцжуулах ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр тусгасан бөгөөд тус үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг хангах хүрээнд Шинэ Зуунмод хотыг нийслэлийн дагуул хотын статустайгаар эрх зүйн байдлыг тодорхойлсон хуулийн төслийг боловсруулж батлах хэрэгцээ, шаардлагыг бий болгож байна гэж хууль санаачлагч үзсэн байна.

Иймд дээрх зорилтод хүрэх ач холбогдол бүхий зүйл, заалт төсөлд тусгагдсан эсэхийг шинжилнэ.

2.”Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд тухайн хуулийн төслийн зохицуулалтыг дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломжтой эсэхийг, тухайлбал, хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээд байгаа эсэх, тэдгээр этгээдэд тухайн хуулийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо (санхүү, хүний нөөц зэрэг) байгаа эсэхийг шалгадаг тул тус үзүүлэлтийг сонгон авлаа.

3.“Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтээр хуулийн төслийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх этгээдүүдийн хувьд хэл зүй, найруулгын хувьд ойлгомжтой, логик дараалалтайгаар боловсруулагдсан эсэхийг шалгах, үнэлэх юм.

Хууль ойлгомжтой байх нь хэрэгжилтийн үр дүнд шууд нөлөөтэй тул тухайн хуулийн төслийн үг хэллэг нь хоёрдмол утга санаагүй, Монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцсэн, утга найруулгын хувьд зөв хэрэглэсэн эсэхийг тодруулах шаардлагатайг харгалзан энэ шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон.

4.“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийг “тухайн хуулийн төсөлд төрийн байгууллагад шинэ бүтэц бий болгох, чиг үүрэг нэмэх зохицуулалтыг тусгасан бол шалгах хэрэгслийн хүрээнд судалгааг хийнэ” гэж аргачлалд заасны дагуу сонгон авч судаллаа.

5. “Харилцан уялдаа” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл нь хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа бусад хуульд болон уг төслийн зүйл, заалт өөр хоорондоо нийцсэн эсэх, төрийн байгууллагын чиг үүрэг давхардсан, зөрчилдсөн эсэх асуудлыг шалгаж, улмаар уг хуулийн төслийн чанарыг сайжруулах үүднээс “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-ын 4.10-т заасан стандарт асуултуудад хариулах замаар үнэлэхээр энэхүү шалгуур үзүүлэлтийг сонгон авлаа.

ХОЁР.ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ НЬ ТООЦОХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Энэ хэсэгт хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь үнэлэх хэсгээ тогтоож, сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд шууд үр дагавар үүсгэж байгаа голлох ач холбогдол бүхий зохицуулалтыг сонгон авч үр нөлөөг нь судлав. Түүнчлэн уг хуулийн төсөл батлагдсанаар тодорхой зардал үүсэж болохуйц, тодорхой субъектэд үүрэг хүлээлгэсэн, тодорхой субъектэд шинээр чиг үүрэг хүлээлгэж байгаа, тухайн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зорилгоор шинээр нэгж (газар, хэлтэс гэх мэт) бий болгох шаардлагатай эсэх зэргийг харгалзан үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон.

Сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон байдлыг шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр авч үзэв. Үүнд:

2.1.“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:

Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн “1.1.Энэ хуулийн зорилго нь бүс нутгийн тэнцвэртэй хөгжлийг хангах, Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын төвлөрлийг сааруулах, орон зайн оновчтой төлөвлөлт бүхий дагуул хот байгуулах зорилтын хүрээнд Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлыг тогтоож, хотын бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалт, тогтвортой хөгжлийг дэмжих бодлогыг тодорхойлоход оршино.” гэсэн зохицуулалт болон холбогдох арга хэмжээ нь хуулийн төслөөр тавьсан зорилгодоо хүрч чадах эсэхийг тооцон судлахад ашиглана.

Мөн хуулийн төслийн үзэл баримтлалд Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 55 дугаар тогтоолоор Нийслэл Улаанбаатар хотын хүн амын хэт төвлөрөл, хүрээлэн байгаа орчинд үзүүлж буй агаар, ус, хөрсний бохирдол, сөрөг нөлөөг бууруулах, олон улсын нисэх онгоцны буудлыг түшиглэн эдийн засгийн тодорхой салбаруудыг тогтвортой хөгжлийн зорилтод нийцүүлэн хөгжүүлэх, хүн амыг эрүүл, аюулгүй орчинд ажиллаж, амьдрах таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх, үйлдвэрлэл, тээвэр логистик, аялал жуулчлалыг дэмжих зорилгоор Төв аймгийн Сэргэлэн сумын нутаг дэвсгэрт орон нутгийн зэрэглэлтэй "Шинэ Зуунмод" хотыг шинээр байгуулсан боловч өнөөг хүртэл тус хотын засаг захиргаа, удирдлагын тогтолцоо тодорхойгүй, хотын бүтээн байгуулалтын ажил зогсонги байдалтай байна гэжээ.

Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа”-ны 9.5.2, 9.5.3-т Хөшигийн хөндийд байрлах олон улсын нисэх онгоцны буудлыг даган байгуулагдах “Шинэ Зуунмод” шинэ дагуул хотын бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлж, инженерийн шугам сүлжээ, орон сууцжуулах ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр тусгасан бөгөөд тус үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг хангах хүрээнд Шинэ Зуунмод хотыг нийслэлийн дагуул хотын статустайгаар эрх зүйн байдлыг тодорхойлсон хуулийн төслийг боловсруулж батлах хэрэгцээ, шаардлагыг бий болгож байна гэж хууль санаачлагч үзсэн байна.

Иймд хуулийн төслийн 1.1-ээс гадна дээрх зорилгод хүрэхэд хотын чиг үүргийг тодорхойлсон хуулийн төслийн 10 дугаар зүйлд заасан зохицуулалтыг шууд нөлөөтэй гэж үзэж шинжлэн судалж, үнэлгээ хийхээр сонгон авлаа.

2.2.“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:

Хуулийн төслийн зохицуулалтыг дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломжтой эсэхийг, тухайлбал, хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээд байгаа эсэх, тэдгээр этгээдэд тухайн хуулийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо (санхүү, хүний нөөц зэрэг) байгаа эсэхийг шалгах шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн дараах зүйл, заалтыг сонгон авлаа. Үүнд:

- 4 дүгээр зүйлийн “4.4.Шинэ Зуунмод хот нь Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 34.4-т заасан дүрэмтэй байх бөгөөд дараах асуудлыг тусгана¹”;

- 5 дугаар зүйлийн “5.1.Шинэ Зуунмод хот нь Хөшигийн хөндий дэх олон улсын нисэх онгоцны буудлыг түшиглэн Төв аймгийн Сэргэлэн, Алтанбулаг сумын нутаг дэвсгэрт байрлана. 5.2.Шинэ Зуунмод хотын эдэлбэр газрын хэмжээг Монгол Улсын Их Хурал тогтооно.”;

- 8 дугаар зүйлийн “8.1.Хотын нутаг дэвсгэр нь нь дараах бүсчлэлтэй байна:

- 8.1.1.эдийн засгийн чөлөөт бүс;
- 8.1.2.амралт, аялал жуулчлалын бүс;
- 8.1.3.олон нийт, худалдаа, үйлчилгээний бүс;
- 8.1.4.засаг захиргааны бүс;
- 8.1.5.оюутны хотхон, судалгаа шинжилгээний бүс;
- 8.1.6.зах, худалдаа, бөөний төвийн бүс;
- 8.1.7.тээвэр, логистик, үйлдвэрлэлийн бүс;
- 8.1.8.олон улсын нисэх онгоцны буудал, агаарын каргоны бүс;
- 8.1.9.аж ахуй, нөөц бүс.

8.2.Энэ хуулийн 8.1-д заасан бүсчлэлийн хуваарийг хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөгөөр тодорхойлно. 8.3.Шинэ Зуунмод хотын бүсчлэлийн дүрмийг хотын Зөвлөл батална.”;

- 22 дугаар зүйлийн “22.1.Шинэ Зуунмод хот нь доор дурдсан үйл ажиллагаанд зарцуулах сантай байна:

22.1.1.инженерийн болон нийгмийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх;

22.1.2.нийтийн эдэлбэрийн газрын ашиглалт, хамгаалалт, цэцэрлэгт хүрээлэн, тохижилт, ногоон байгууламж бий болгох.”.

2.3.“Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:

Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зохицуулалт түүнийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх субъектын хувьд ойлгомжтой, логик дараалалтайгаар боловсруулсан эсэхийг шалгах ба хууль ойлгомжтой байх нь хэрэгжилтийн үр дүнд шууд нөлөөтэй тул тухайн хуулийн төслийн үг хэллэг нь хоёрдмол утга санаагүй, Монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцсэн, утга найруулгын хувьд зөв хэрэглэсэн эсэхийг тодруулах шаардлагатайг харгалзан хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзэж, дүн шинжилгээ хийнэ.

---

¹ 4.4.1.хотын Зөвлөлийн үйл ажиллагаа, хуралдааны дэг;
4.4.2.хотын Захирагч, түүний ажлын албаны чиг үүрэг, үйл ажиллагаа;
4.4.3.хотын Ерөнхий архитектор, түүний ажлын албаны чиг үүрэг, үйл ажиллагаа;
4.4.4.хотын бэлгэдэл тэмдэг;
4.4.5.хотын оршин суугчийн оролцоо, иргэний танхим;
4.4.5.ашиг сонирхлын зөрчил, ёс зүйн хороо.”.

2.4. “Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:

Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалд тодорхой этгээдэд үүрэг хүлээлгэсэн, хуулийн этгээдэд ачаалал хүндрэл үүсгэх зохицуулалтыг шалгах хэрэгслийн хүрээнд “Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал”-ын судалгааг хийнэ, “тухайн хуулийн төсөлд төрийн байгууллагад шинэ бүтэц бий болгох, чиг үүрэг нэмэх зохицуулалтыг тусгасан бол шалгах хэрэгслийн хүрээнд судалгааг хийнэ” гэж заасны дагуу энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн дараах зүйл, заалтыг сонгон авч судаллаа. Үүнд:

- 12 дугаар зүйлийн “12.1.Шинэ Зуунмод хотын удирдлага дараах тогтолцоотой байна.

12.1.1.хотын Зөвлөл;

12.1.2.хотын Захирагч;

12.1.3.хотын Ерөнхий архитектор;

12.1.4.Шинэ Зуунмод хотын хөгжлийн корпораци.”;

- 18 дугаар зүйлийн “18.1.Төрөөс хотын бүтээн байгуулалтад татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлнэ.”;

- 19 дүгээр зүйлийн “19.1.Нийслэл хот нь Шинэ Зуунмод хотын бүтээн байгуулалтад зориулж холбогдох хууль, журмын дагуу үнэт цаас гаргаж болно.”.

2.5. “Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:

Хуулийн төслийн зүйл, заалт нь хоорондоо эсвэл бусад хүчин төгөлдөр хууль тогтоомжтой нийцсэн эсэх, төрийн байгууллагын чиг үүрэг давхардсан, зөрчилдсөн эсэх асуудлыг үнэлэх үүднээс энэ шалгуур үзүүлэлтийг сонгон авсан бөгөөд Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйл, Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолыг тус тус үндэслэн дараах шалгуураар хуулийн төслийг бүхэлд нь судлан үзнэ. Үүнд:

- Хуулийн төслийн “хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиуд тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх;

- Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх;

- Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх;

- Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээд тодорхой тусгагдсан эсэх;

- Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх;

- Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх;

- Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх;

- Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх;

-Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх;

- Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын Олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан эсэх, жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх, авлига, хүнд суртал, шударга бус өрсөлдөөн бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;

- Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.

Хүснэгт 1

Хуулийн төслийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхээр сонгон авсан зохицуулалтууд

Үнэлгээний хүрээ	Сонгосон зохицуулалт	Шалгуур үзүүлэлт
Хуулийн зорилго	1.1	Зорилгод хүрэх байдал
Хотын чиг үүрэг	10.1-10.4	
Дагуул хот дүрэмтэй байх, түүгээр зохицуулах харилцаа;	4.4	Практикт нийцэж байгаа байдал
	5.1	
Хотын бүсчлэл, бүсчлэлийн дүрэм;	8.1, 8.1.1-8.1.9, 8.2-8.3	
Газар ашиглуулах;	9.3	
Дэд бүтцийг хөгжүүлэх сантай байх	22.1, 22.1.1.-22.1.2	
Хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзэх	-	Ойлгомжтой байдал
Хотын удирдлагын тогтолцоо	12.1; 12.1.1-12.1.4	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал
Төрийн болон нийслэл, орон нутгийн оролцоо	18.1, 19.1	
Хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзэх	-	Харилцан уялдаа

ГУРАВ.ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ

Өмнөх үе шатанд хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтүүдийг сонгож, үр нөлөөг үнэлэх хэсгээ тус тус тогтоосон тул тэдгээрт тохирох шалгах хэрэгслийг дараах байдлаар тодорхойлов.

Хүснэгт 2

д/д	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Шалгах хэрэгсэл
1	Зорилгод хүрэх байдал	Хуулийн төслийн: 1 дүгээр зүйлийн 1.1; 10 дугаар зүйлийн 10.1-10.4	Зорилгод дүн шинжилгээ хийх.
2	Практикт хэрэгжих боломж	Хуулийн төслийн: 4 дүгээр зүйлийн 4.1, 4.4; 5 дугаар зүйлийн 5.1; 8 дугаар зүйлийн 8.1-8.3; 9 дүгээр зүйлийн 9.3; 22 дугаар зүйлийн 22.1	Практикт тухайн төрлийн харилцаа, чиг үүргийг хэрэгжүүлж буй байдалд дүн шинжилгээ хийх.
3	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзнэ.	Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон аргачлалд заасан асуулгаар хуулийн төслийн зохицуулалтуудыг шалгах замаар ойлгомжтой байдлыг шалгах.
4	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал	Хуулийн төслийн: 12 дугаар зүйлийн 12.1; 18 дугаар зүйлийн 18.1; 19 дүгээр зүйлийн 19.1	Холбогдох байгууллагуудаас санал авах, мэргэжилтэнтэй ярилцах.
5	Харилцан уялдаа	Хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзнэ.	Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон аргачлалд заасан асуулгаар шалгах.

Дээрх урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтүүдэд тохирсон шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг дараах байдлаар үнэллээ.

3.1. “Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал:

Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлд хуулийн зорилгыг “1.1.Энэ хуулийн зорилго нь бүс нутгийн тэнцвэртэй хөгжлийг хангах, Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын төвлөрлийг сааруулах, орон зайн оновчтой төлөвлөлт бүхий дагуул хот байгуулах зорилтын хүрээнд Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлыг тогтоож, хотын бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалт, тогтвортой хөгжлийг дэмжих бодлогыг тодорхойлоход оршино.” гэж тодорхойлжээ.

Энэхүү зорилго нь бүс нутгийн тэнцвэртэй хөгжлийг хангах, Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын төвлөрлийг сааруулах, орон зайн оновчтой төлөвлөлт бүхий дагуул хот байгуулах зорилтыг хэрэгжүүлэхэд чиглэгдсэн байх тул нийслэлчүүдийн амьдарч, ажиллах аятай таатай зохистой орчинг бүрдүүлж чадах эсэх буюу Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуульд тусгагдсан нийслэлийн дагуул хотын чиг үүргийг хэрэгжүүлж чадах эсэх, шинэ хотын бүтээн байгуулалт, төлөвлөлтийн бодлого нь хуулийн зорилгодоо нийцэж байгаа эсэх зэрэг асуудалд анхаарлаа хандуулж үр нөлөөг тодорхойлохыг зорилоо.

Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн хэрэгцээ шаардлагыг урьдчилан судалж, уг судалгаагаар Шинэ Зуунмод нийслэлийн дагуул хотыг байгуулах, түүний эрх зүйн байдлыг тодорхойлсон хуулийн төслийг боловсруулж батлах хэрэгцээ шаардлага байна гэж дүгнэсэн нь энэхүү хуулийн төслийн зорилго нь нийслэлийн төвлөрлийг сааруулах, шинэ хотод нийслэлчүүдийн ажиллаж, амьдрах аятай таатай орчныг бий болгоход чиглэж, уг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой нийгмийн харилцааг зохицуулах шаардлагыг тодорхойлсон байна.

Мөн Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Алсын хараа-2050” Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн зорилго 9-д Улаанбаатар хотыг “Амьдрахад таатай, байгаль орчинд ээлтэй, хүн төвтэй ухаалаг хот болгон хөгжүүлэх” зорилгыг дэвшүүлж, түүнийг хэрэгжүүлэх зорилт, үе шат, хүрэх үр дүнг нарийвчлан тодорхойлсон байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 6.1-д “Улаанбаатар болон дагуул хотыг орон зайн оновчтой төлөвлөлт, ухаалаг шийдэл, амьдралын таатай орчин бүхий ногоон хот болгож хөгжүүлнэ.” гэж, 6.2-т “Бүс, орон нутаг, хөдөөгийн хөгжлийг дэмжиж, дэд бүтцийг хөгжүүлэн орон нутаг дахь иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.” гэж заасан байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын 4.2-т “Шинэ суурьшлын бүс, дагуул хот, эдийн засгийн чөлөөт бүсийн бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлж, Улаанбаатар хотоос орон нутагт шилжин суурьшсан иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийг цогц бодлогоор дэмжих замаар төвлөрлийг сааруулна.” гэж тусгасан.

Хөшигийн хөндий дэх олон улсын нисэх онгоцны буудлыг түшиглэн Төв аймгийн Сэргэлэн, Алтанбулаг сумын нутаг дэвсгэр дээр “Шинэ Зуунмод” нийслэлийн дагуул хотыг байгуулах, түүний эрх зүйн байдлыг тодорхойлсон хуулийн төсийн 1.1-д заасан хуулийн зорилго нь дээр дурдсан бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдсан хэрэгжүүлэх арга хэмжээ байх бөгөөд нийгэм, эдийн засгийн хөгжил цаашлаад хүн амын амьдралын чанарыг дээшлүүлэх суурь болохоор байна.

Мөн түүнчлэн уг хуулийн төслийн зорилгодоо хүрэх байдлыг Засгийн газрын 2022 оны 143 дугаар тогтоолоор батлагдсан Шинэ Зуунмод хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд:

- Шинэ Зуунмод хотыг эрчимтэй хөгжүүлэх замаар Улаанбаатар хотын хэт төвлөрлийг задлахад тэргүүлэх хувь ач холбогдолтой;

- Хөшигийн хөндий дэх орон зайн төлөвлөлтийн концепци хэрэгжсэнээр Монгол улсын эдийн засгийн тэргүүлэх салбаруудыг хөгжүүлж, олон тулгуурт тогтвортой эдийн засагтай, дунджаас дээгүүр хөгжилтэй улс орон болон хөгжихөд томоохон хувь нэмэр оруулна;

- Шинэ Зуунмод дагуул хот нь УБ хотын үйлдвэрлэлийн төвлөрлийг задлах, тээвэр логистикийн үйлчилгээ, аялал жуулчлалын болон суурьшлын гэсэн үндсэн 4-н үүрэг функцтэйгээр байгуулагдахаар тусгагдсан байна.

Эдгээр хотын үүрэг функцийг дагасан хот байгуулалтын төлөвлөлт хийгдсэн бөгөөд хот байгуулалтын норм, дүрэм холбогдох хууль эрх зүйн баримт бичгүүдэд тулгуурласан ба “Шинэ Зуунмод” дагуул хотод шилжин суурьшилт болон хүн амын

өсөлтөөр 2040 онд 11,000 орчим өрх, 34,000 орчим хүн ам бүхий байгаль орчинд ээлтэй, эдийн засгийн хэмнэлттэй сэргээгдэх эрчим хүч, саарал усны технологийг нэвтрүүлсэн орчин үеийн эко, ногоон хот байхаар төлөвлөсөн байна.

Хуулийн төслийн 1.1-д тодорхойлсон зорилго нь ерөнхий утгаараа Үндсэн хууль болон бодлогын баримт бичгүүдийн зорилго, зорилттой нийцэж байх бөгөөд тус хуулийн төслийн 10 дугаар зүйлд тодорхойлсон Шинэ Зуунмод хотын чиг үүрэгтэй нягт холбоотой хэрэгжихээр байна. Учир нь шинээр байгуулагдах хотын чиг үүрэг нь Үндсэн хууль болон бусад хуулиар тодорхойлсон болон хуулийн төслийн зорилгодоо нийцсэн байх нь уг хуулийн зорилгод хүрэх байдлыг илэрхийлнэ, үр нөлөөг тодорхойлох гол зохицуулалт болж байна гэж үзлээ.

Иймд Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн 10 дугаар зүйлд заасан Шинэ Зуунмод хотын чиг үүрэг болон Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйлд заасан нийслэлийн дагуул хотын чиг үүргийг харьцуулан судалж үр нөлөөг нь тодорхойлохыг зорив.

Хүснэгт 3

Хотын чиг үүрэг

МУНУБХЭЗБТХуулийн 36 дугаар зүйл.Дагуул хотын чиг үүрэг	ШЗХЭЗБТХ-ийн 10 дугаар зүйл.Шинэ Зуунмод хотын чиг үүрэг
<p>36.1.1.нийслэл хотын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн хэрэгжилт;</p> <p>36.1.2.хот тохижилт, олон нийтийн амралт, цэцэрлэгт хүрээлэн, ногоон байгууламжийн арчлалт, хамгаалалт;</p> <p>36.1.3.унд, ахуйн хэрэгцээний ус хангамж;</p> <p>36.1.4.авто замын арчлалт, хамгаалалт;</p> <p>36.1.5.авто зогсоолын төлөвлөлт, арчлалт, хамгаалалт;</p> <p>36.1.6.орон сууц, нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ;</p> <p>36.1.7.хөшөө дурсгалын арчлалт, хамгаалалт;</p> <p>36.1.8.гэрэлтүүлгийн арчлалт, хамгаалалт;</p> <p>36.1.9.хуульд заасан бусад.</p> <p>36.2.Дагуул хот шаардлагатай тохиолдолд энэ хуулийн 8.2, 8.3-т заасан чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.</p>	<p>10.1.Шинэ Зуунмод хот нь тус хотын эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэлийг хөгжүүлэх, өөрийн эдийн засаг, нийгмийн амьдралын асуудлыг хууль тогтоомж, хотын дүрмийн хүрээнд хотын оршин суугч, хөрөнгө оруулагчдын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах үндсэн чиг үүрэгтэй байна.</p> <p>10.2.Шинэ Зуунмод хот нь нийслэлийн дагуул хот болохын хувьд Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 36.1-д заасан болон Засгийн газар, нийслэл, бусад засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагаас холбогдох хуулийн дагуу шилжүүлсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.</p>
	<p>10.3.Засгийн газар, нийслэл, бусад засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж энэ хуулийн 10.2-т заасан чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах төрийн болон орон нутгийн өмчийг эзэмших, ашиглах эрхийг хууль</p>

	тогтоомжид нийцүүлэн Шинэ Зуунмод хотод шилжүүлж болно.
	10.4.Шинэ Зуунмод хот хуульд заасан чиг үүргийн хүрээнд эдийн засаг, нийгмийн асуудлаар бие даан шийдвэр гаргах эрхтэй.

Хүснэгт 3-аас харвал хуулийн төслөөр тодорхойлсон Шинэ Зуунмод хот МУНУБХЭЗБТХ-иар тодорхойлсон нийслэлийн дагуул хотын чиг үүргийг хэрэгжүүлэх бөгөөд үүн дээр нэмж дараах шинэ зорилгыг дэвшүүлсэн байна. Үүнд:

1.Шинэ Зуунмод хот нь Засгийн газар, нийслэл, бусад засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагаас холбогдох хуулийн дагуу шилжүүлсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

2.Хотын чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах төрийн болон орон нутгийн өмчийг Шинэ Зуунмод хотод шилжүүлэх;

3.Шинэ Зуунмод хот хуульд заасан чиг үүргийн хүрээнд эдийн засаг, нийгмийн асуудлаар бие даан шийдвэр гаргах.

Дээрх 3 төрлийн зохицуулалтыг тус бүрд нь авч үзвэл:

- Хуулийн төслийн 10.2-т Шинэ Зуунмод хот Засгийн газар, нийслэл, бусад засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж тухайлбал, Төв аймаг, Сэргэлэн сум, Алтанбулаг сумаас шилжүүлсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэхээр заасан нь төрийн байгууллагын чиг үүрэг давхардахгүй байх эерэг үр нөлөөтэй байх боловч ямар чиг үүргийг шилжүүлэх талаар хуулийн төсөл болон түүнийг дагалдан гарах бусад хуулиудад тухайлан зааж өгөөгүй байгаа нь энэхүү зохицуулалт хэрэгжихгүй байх, үр нөлөөгүй байх үр дагаврыг бий болгож байна. Иймд Захиргааны ерөнхий хуулийн 8.1-д “хуульд зааснаас бусад тохиолдолд захиргааны байгууллага хуулиар тусгайлан заасан бүрэн эрхийг бусдад шилжүүлэхийг хориглоно” гэж заасантай нийцүүлэн хуулийн төсөл болон холбогдох бусад хуульд нийслэлийн дагуул хотын удирдлагад шилжүүлэх бүрэн эрхийг тухайлан заасан зохицуулалтыг тусгаж өгөх шаардлагатай байна.

- Хуулийн төслийн 10.3-т хотын чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах төрийн болон орон нутгийн өмчийг Засгийн газар, нийслэл, бусад засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж буюу Төв аймаг, Сэргэлэн, Алтанбулаг сумдаас Шинэ Зуунмод хотод шилжүүлж болохоор хуулийн төсөлд тусгасан боловч хэрхэн шилжүүлэх асуудлыг холбогдох хуулиар зохицуулахаар заасан байна. Иймд хуулийн төслийн 10.3 дахь зохицуулалт нь шууд хэрэгжих боломжгүй буюу Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд хотод өмчийн эрх шилжүүлэх заалтыг тусгах шаардлагатай байна.

- Хуулийн төслийн 10.4-т хотын удирдлага эдийн засаг, нийгмийн асуудлаар бие даасан шийдвэр гаргах эрхтэй гэж заасан боловч манай улсын Төсвийн тухай хуульд хотын төсөв гэсэн ангилал байхгүй, манай улс нэгдсэн төсөвтэй байх зарчмын хүрээнд хотын төсвийг нийслэлийн төсвийн бүрэлдэхүүн хэсэг байхаар хуулийн төслийн 20.1-д зохицуулалт тусгасан байна. Иймд хотын бие даасан байдлыг хангах, улмаар хуулийн төслийн 1.1-д заасан зорилгыг бүрэн хангахын тулд хуулийн төслийн 20.1-д заасны дагуу нийслэлийн төсөвт жил бүр хотын төсвийг шаардлагатай хэмжээгээр тусгаж, баталж өгч байх шаардлагатай байна.

3.2. “Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал:

Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн үндэс буюу хуулийн төслийн 4 дүгээр зүйлийн “4.1.Шинэ Зуунмод хот нь хуулиар тусгайлан тогтоосон чиг үүрэг, удирдлага, зохион байгуулалт, эдийн засагтай, нийслэл хотын тусгай чиг үүргийг гүйцэтгэхэд стратегийн ач холбогдол бүхий Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын дагуул хот байна.”, “4.4.Шинэ Зуунмод хот нь Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 34.4-т заасан дүрэмтэй байх”, Шинэ Зуунмод хотын байрлал, эдэлбэр газар буюу 5 дугаар зүйлийн “5.1.Шинэ Зуунмод хот нь Хөшигийн хөндий дэх олон улсын нисэх онгоцны буудлыг түшиглэн Төв аймгийн Сэргэлэн, Алтанбулаг сумын нутаг дэвсгэрт байрлана.”, “5.2.Шинэ Зуунмод хотын эдэлбэр газрын хэмжээг Монгол Улсын Их Хурал тогтооно.” гэсэн зохицуулалтуудыг судлан үзэж, практикт хэрэгжих боломжтой эсэхэд дүн шинжилгээ хийлээ. Үүнд:

А.Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн үндэс, зохион байгуулалтын тухайд:

Хуулийн төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1-д Шинэ Зуунмод хот нь хуулиар тусгайлан тогтоосон чиг үүрэг, удирдлага, зохион байгуулалт, эдийн засагтай, нийслэл хотын тусгай чиг үүргийг гүйцэтгэхэд стратегийн ач холбогдол бүхий Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын дагуул хот байна гэж, 4.4-т Шинэ Зуунмод хот нь Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 34.4-т заасан дүрэмтэй байхаар тусгажээ.

Шинэ Зуунмод хот нь нийслэлийн дагуул хот байх, хотын дүрэмтэй байх боломжтой эсэхийг судалж үзвэл 2021 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдөр батлагдсан Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 4.3-т Нийслэл хот нь дагуул хоттой байна”, 34.4-т “Дагуул хот дүрэмтэй байна. Хуулиар зохицуулснаас бусад дагуул хоттой холбоотой асуудлыг Засгийн газраас баталсан дүрмээр зохицуулна” гэж хуульчилсантай нийцэж байна. Мөн энэ хууль батлагдахаас өмнө мөрдөгдөж байсан Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 3.4-т Нийслэл нь эдийн засгийн дэд бүтцийг тэнцвэртэй хөгжүүлэх, хүн амын хэт төвлөрөл болон хотын хангамж, үйлчилгээ, аж ахуйн үйл ажиллагааг зохицуулах, оршин суугчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх, байгаль орчны зохистой харьцааг хадгалах үүднээс дагуул хот (алслагдсан дүүрэг, хаяа хот, тосгон)-той байж болно гэж заажээ.

Нийслэлд дагуул хот байгуулагдаж байсан эсэх, дагуул хот нь дүрэмтэй байсан эсэх талаар судалж үзвэл, Нийслэлийн Багануур, Налайх дүүрэгт иргэдийн оролцоотойгоор дагуул хот байгуулах шийдвэр гаргах, хотын дүрэм батлуулах ажлыг 2015 оноос эхлүүлсэн байх бөгөөд Налайх дүүрэгт 2015 оны 01 дүгээр сарын 21-ний өдөр, Багануур дүүрэгт 2015 оны 01 дүгээр сарын 21-ний өдрөөс 22-ны өдрүүдэд тухайн дүүрэгт дагуул хот байгуулахыг дэмжих эсэх талаарх санал асуулгыг сонгуулийн эрх бүхий иргэдээс авч байжээ. Тодруулбал,

- Налайх дүүрэгт бүртгэлтэй сонгууль өгөх эрх бүхий 19535 иргэнээс санал асуулгад оролцсон 12180 (нийт иргэдийн 62.35%) иргэнээс Налайх дүүрэгт дагуул хот байгуулахыг дэмжсэн 11708, дэмжээгүй 374 буюу сонгууль өгсөн иргэдийн 96.8% нь дүүрэгтээ хот байгуулах ажлыг дэмжсэн;

- Багануур дүүрэгт бүртгэлтэй сонгууль өгөх эрх бүхий 16260 иргэнээс санал асуулгад оролцсон 12659 (нийт иргэдийн 77.9%) иргэнээс Багануур дүүрэгт дагуул хот байгуулахыг дэмжсэн 12094, дэмжээгүй 532 буюу сонгууль өгсөн иргэдийн 95.6% нь дүүрэгтээ хот байгуулах ажлыг дэмжсэн байна.

Улмаар нийслэлийн эдийн засгийн дэд бүтцийг тэнцвэртэй хөгжүүлэх, хүн амын хэт төвлөрлийг сааруулах, хотын хангамж, үйлчилгээг сайжруулах, аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг дэмжин зохицуулах, оршин суугчдын нийгмийн асуудлыг шуурхай шийдвэрлэх зорилгоор Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2015 оны 04 дүгээр сарын 03-ны өдрийн “Нийслэлийн дагуул хот байгуулах тухай” 25/07 дугаар тогтоолоор нийслэлийн дагуул Багануур хотыг Багануур дүүрэгт, нийслэлийн дагуул-Налайх хотыг Налайх дүүрэгт тус тус байгуулж байжээ.

Гэвч тухайн байгуулсан дагуул хотуудын чиг үүрэг, төсөв санхүү, өмч хөрөнгө, бүтэц, зохион байгуулалт гэх мэт үйл ажиллагаагаа хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хууль эрх зүйн орчин тодорхойгүй байснаас хотын үйл ажиллагаа эрчимжиж, хөгжиж чадаагүй байна.

Мөн түүнчлэн Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогод Улаанбаатар ба дагуул хотуудыг хөгжүүлэх асуудлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр тусгасан. Тухайлбал:

Зорилт 9.4.Хууль, эрх зүйн тогтвортой орчинтой, хотын дүрэм, стандартыг хангуулсан сайн засаглалтай хот болно.

Зорилт 9.5.Үндэсний онцлог бүхий аялал жуулчлал, соёлын үйлчилгээ, үйлдвэрлэлийг бий болгосон, Зүүн хойд Азийн тээвэр, логистикийн болон олон улсын харилцааны зангилаа төв болсон дагуул хотуудыг хөгжүүлнэ.

I үе шат (2021-2030): Хөрөнгө оруулалтын шинэ боломж бүрдүүлж, үйлдвэрлэлийн бүс нутгийг тэлэх үе.

1.Олон төвт хотын тогтолцоог хэрэгжүүлж, “Шинэ Зуунмод”, “Майдар” шинэ дагуул хотын бүтээн байгуулалтыг эхлүүлж, инженерийн шугам сүлжээ, орон сууцжуулах ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

4.Аж үйлдвэрийн бүсүүдийг салбар чиглэл бүрд төлөвлөн, кластер байдлаар дагуул хотуудыг хөгжүүлнэ.

II үе шат (2031-2040): Нутагшилт суурьшлын зөв тогтолцоотой, эдийн засгийн төрөлжилтийг эрчимжүүлэх үе.

3.Шинэ техник технологи, инновац шингэсэн үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дагуул хаяа хот, тосгонд нэмэгдүүлсэн байна.

4.Зарим их, дээд сургуулиудыг мэргэжлийн чиглэл, салбараар нь төрөлжүүлж, дагуул хотуудад хотхон байгуулан шилжүүлнэ.

5.Улаанбаатар хотод сөрөг нөлөө үзүүлж байгаа үйлдвэр, аж ахуйн нэгжийг нэгдсэн бодлого төлөвлөлттэйгээр дагуул хотуудад шилжүүлнэ.

III үе шат (2041-2050): Олон улсад өрсөлдөхүйц эрчимтэй хөгжлийн үе.

Энэ үе шатанд дагуул, хаяа хот, тосгон тус бүрд нь худалдаа, үйлчилгээ, соёл боловсрол, хөдөө аж ахуй, хүнс, хөнгөн үйлдвэрлэл, тээвэр логистик, аялал жуулчлалын чиглэлээр төрөлжүүлэн хөгжүүлж ажлын байрыг нэмэгдүүлэх замаар Улаанбаатар хотын төвлөрлийг сааруулсан байна гэж тодорхойлсон байна.

Иймд дээрх харилцаа нь практикт хэдийн хэрэгжсэн бөгөөд холбогдох бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдаж, хууль тогтоомжийн уялдаа холбоо хангагдсан байх тул Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1-д заасан Шинэ Зуунмод хот нь хуулиар тусгайлан тогтоосон чиг үүрэг, удирдлага, зохион байгуулалт, эдийн засагтай, нийслэл хотын тусгай чиг

үүргийг гүйцэтгэхэд стратегийн ач холбогдол бүхий Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын дагуул хот байна, 4.4-т заасан Шинэ Зуунмод хот нь Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 34.4-т заасан дүрэмтэй байх” гэсэн зохицуулалт практикт хэрэгжих боломжтой байна гэж дүгнэлээ.

Б.Шинэ Зуунмод хотын байрлал, эдэлбэр газрын тухайд:

Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д Шинэ Зуунмод хот нь Хөшигийн хөндий дэх олон улсын нисэх онгоцны буудлыг түшиглэн Төв аймгийн Сэргэлэн, Алтанбулаг сумын нутаг дэвсгэрт байрлана, 5.2-т Шинэ Зуунмод хотын эдэлбэр газрын хэмжээг Монгол Улсын Их Хурал тогтооно гэж заасан.

Нийслэлийн дагуул хотыг нийслэлийн болон бусад засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжид, эсхүл засаг захиргааны нутаг дэвсгэрийн хэд хэдэн нэгжид дамнан байгуулж болно гэж Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 34.2-т заасан байна. Мөн Хот тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 5.2-т Хот, тосгоны эдэлбэр газар нь хэд хэдэн сумын нутаг дэвсгэрийг дамнан байрлаж болох зохицуулалт тусгагдсан байна.

Иймд Шинэ Зуунмод хот нь бусад засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжид буюу Хөшигийн хөндий дэх Төв аймгийн Сэргэлэн, Алтанбулаг сумын нутаг дэвсгэрт дамнан байрлах тухай хуулийн төслийн 5.1 дэх зохицуулалт практикт хэрэгжих боломжтой байна.

Мөн түүнчлэн, хуулийн төслийн 5.2-т “Шинэ Зуунмод хотын эдэлбэр газрын хэмжээг Монгол Улсын Их Хурал тогтооно” гэж заасан нь Хот байгуулалтын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.1-д “хот байгуулалтын талаарх төрийн бодлогыг тодорхойлох”, 5.1.2-т “хотыг шинээр байгуулах болон татан буулгах, нүүлгэн шилжүүлэх тухай шийдвэр гаргах” бүрэн эрхийг Улсын Их хурал хэрэгжүүлэхээр зохицуулсантай болон Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 35.1-д Дагуул хотыг стратегийн ач холбогдол бүхий дараах нөхцөлийг харгалзан Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал байгуулна, 35.2-т Дагуул хотыг байгуулах шийдвэрт хотын нэр, эдэлбэр газрын хэмжээ, байршлыг тусгана гэж заасантай тус тус нийцэж байгаа тул уг зохицуулалт практикт хэрэгжих боломжтой байна гэж дүгнэлээ.

В.Шинэ Зуунмод бүсчлэлийн тухайд:

Хуулийн төслийн 8 дугаар зүйлийн 8.1-д Шинэ Зуунмод хотын нутаг дэвсгэр доор дурдсан 8 бүстэй байхаар хуульчилсан байна. Үүнд:

- 8.1.1.эдийн засгийн чөлөөт бүс;
- 8.1.2.амралт, аялал жуулчлалын бүс;
- 8.1.3.олон нийт, худалдаа, үйлчилгээний бүс;
- 8.1.4.засаг захиргааны бүс;
- 8.1.5.оюутны хотхон, судалгаа шинжилгээний бүс;
- 8.1.6.зах, худалдаа, бөөний төвийн бүс;
- 8.1.7.тээвэр, логистик, үйлдвэрлэлийн бүс;
- 8.1.8.олон улсын нисэх онгоцны буудал, агаарын каргоны бүс;
- 8.1.9.аж ахуй, нөөц бүс.

Шинэ Зуунмод ямар бүстэй байх талаар хуульчилсан нь тогтвортой байх, ямар нэг төлөвлөлтөөр тэр бүр өөрчлөхгүй байх давуу талтай байна.

Энэхүү бүсэд баримтлах дүрмийг Хотын Зөвлөл батлахаар тусгасан нь тухайн хотын нийгэм, эдийн засгийн асуудлаа бие даан шийдвэрлэх зарчимд

нийцэж байгаа боловч хуулийн төслийн 8.1-д бүсчлэлийн хуваарийг хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөгөөр тодорхойлохоор хуульчилж бүсчлэлийн дүрмийн зохицуулалтын хүрээ хязгаарыг тодорхойлсон нь практикт хэрэгжих боломжтой байна.

Харин хуулийн төслийн 8.1-д Шинэ Зуунмод хотын нутаг дэвсгэрийн бүсчлэл гэж томъёолсон нь хот нутаг дэвсгэртэй байх агуулгыг илэрхийлж байгаа тул Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хоёрдугаар зүйлийн 2-т “Монгол Улсын нутаг дэвсгэр зөвхөн засаг захиргааны нэгжид хуваагдана.” гэж заасантай нийцэхгүй байна.

Ийм учраас Газрын тухай хуулийн 12.1², Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 35.2³ болон Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн 5.2-т заасантай нийцүүлэн хуулийн төслийн 8.1 дэх хэсгийг “Хотын эдэлбэр газар нь дараах бүсчлэлтэй байна.” гэж томъёолох шаардлагатай байна.

Г.Шинэ Зуунмод хот дэд бүтцийн сантай байх зохицуулалтын тухайд:

Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлд Шинэ Зуунмод хот дэд бүтцийн сантай байх зохицуулалтыг тусгасан бөгөөд уг сангийн хөрөнгийг зөвхөн доор дурдсан үйл ажиллагаанд зарцуулахаар хуульчилсан байна. Үүнд:

- 22.1.1.инженерийн болон нийгмийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх;
- 22.1.2.нийтийн эдэлбэрийн газрын ашиглалт, хамгаалалт, цэцэрлэгт хүрээлэн, тохижилт, ногоон байгууламж бий болгох.

Сантай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг авч үзвэл:

- Төсвийн тухай хуулийн 60.1-д “Тухайн шатны төсвийн ерөнхийлөн захирагч нь орон нутгийн хөгжлийг дэмжих зорилго бүхий Орон нутгийн хөгжлийн сантай байна.”;

- Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 17 дугаар зүйлийн 17.1-д “Аймаг, сум, нийслэл, дүүрэг нь энэ хуульд заасан өөрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг дэмжих зориулалт бүхий Төсвийн тухай хуульд зааснаас өөр бусад сантай байж болно. Уг санг бүрдүүлэх эх үүсвэр нь төсвийн бус хөрөнгө байна”;

- Иргэний хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.2-т “Нэг буюу хэд хэдэн үүсгэн байгуулагч нийгэмд ашиг тустай, нэгдмэл зорилгод хүрэхийн тулд эд хөрөнгө төвлөрүүлэх замаар байгуулсан гишүүнчлэлгүй хуулийн этгээдийг сан гэнэ”;

- Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 17.1-д “Нийслэл нь нийслэлийг хөгжүүлэх сантай байж болно.” гэж тус тус заасан байна.

---

² **12 дугаар зүйл.Хот, тосгон, бусад суурин, нийслэл хотын эдэлбэр газар**

12.1.Хот, тосгон, бусад суурины газар болон нийслэл хотын эдэлбэр газарт хот, тосгон, бусад суурины барилга байгууламж, үйлдвэр, уурхайн дэвсгэр газар, инженерийн дэд бүтэц, гамшиг, ослоос урьдчилан сэргийлэх энгийн болон инженерийн хийц, бүтээц бүхий байгууламжийн газар, нийтийн эдэлбэрийн газар болон цаашид тэлж хөгжих нөөц газар хамаарах бөгөөд эдэлбэр газрын хэмжээ, заагийг аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар баталж, тогтооно.

³ Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн **35 дугаар зүйл.Дагуул хотыг байгуулах**

35.2.Дагуул хотыг байгуулах шийдвэрт хотын нэр, эдэлбэр газрын хэмжээ, байршлыг тусгана.

Нийслэлд сан байгуулж байсан талаар судалж үзвэл, 2022 оны 01 сарын 01-ний өдрөөс хүчингүй болсон Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.2-т “Нийслэлийг хөгжүүлэх зориулалтаар дотоод гадаадын аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдээс өргөсөн хандив, буцалтгүй тусламж, бусад орлогоос бүрдсэн сан байж болох бөгөөд сангийн хөрөнгийг Нийслэлийн иргэдийн төлөөлөгчдийн Хурлаас баталсан журмын дагуу Нийслэлийн засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч захиран зарцуулж, гүйцэтгэлийн тайланг иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд жил бүр тайлан тавина” гэснийг үндэслэн Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн 1997 оны 02 дугаар сарын 06-ны өдрийн 02 дугаар тогтоолоор Улаанбаатар санг үүсгэн байгуулж байсан байна.

“Улаанбаатар сан”-ийн зорилгыг “Нийслэл хотын эдийн засаг, хот байгуулалт, түүний дэд бүтцийг хөгжүүлэх, хотын аж ахуйг өргөтгөж, хүн амын хангамж үйлчилгээ, нийгмийн асуудлыг сайжруулах, байгаль орчныг хамгаалах” гэж тодорхойлсон байна.

Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн 2000 оны 04 дүгээр сарын 26-ны өдрийн 50 дугаар тогтоолоор “Улаанбаатар сан” Улсын Үйлдвэрийн газар болж гэрчилгээндээ нэмэлт өөрчлөлт хийсэн.

Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2002 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хурлаар “Улаанбаатар сан” УҮГ-ыг “нийслэл Улаанбаатар хотыг хөгжүүлэх, хот тохижилтийг сайжруулах, хотын төсөв санхүүгийн чадамжийг нэмэгдүүлэх, иргэдийн нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх” зорилгоор ОНӨААТҮГ болгон өөрчлөн байгуулж байжээ.

Тус сангийн хөрөнгөөр нийслэлийн хот, нийтийн аж ахуйн чиглэлээр багагүй хэмжээний ажил гүйцэтгэж байжээ. Тухайлбал 1998-2005 онуудад Нийслэлийн хөрөнгө оруулалтын ажилд 4643,6 сая төгрөг зарцуулж Төв музейн урд талбайн тохижилтын ажил, Энх тайвны өргөн чөлөөний гэрэлтүүлгийн ажил, дүүргийн тохижилтын ажил /Цас цэвэрлэх төхөөрөмж/, гэр хорооллын гэрэлтүүлэг, ойжуулах ажил, зам засварын асфальтны вйлдвэр, Хотын цаг, Нийслэлийн цагдаагийн газрын парк шинэчлэлт, Занабазарын гудамжны цэцэрлэгжүүлэлт, Сүхбаатарын хөшөөний сэргээн засварлалтын ажил гэх мэтээр гүйцэтгэж байжээ.

Иймд “практикт хэрэгжих боломж” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн 22 дугаар зүйлд заасан “Шинэ Зуунмод хотын дэд бүтцийн сан”-тай байх зохицуулалтыг практикт хэрэгжүүлэх боломжтой гэж дүгнэлээ. Харин хуулийн төслийн 22.3-т зааснаар Хотын зөвлөлөөс батлах энэхүү санг байгуулах, түүний хөрөнгийг бүрдүүлэх, захиран зарцуулах, хяналт тавих журмын зохицуулалтаар илүү нарийвчлан зохицуулах шаардлагатай болохыг анхаарах нь зүйтэй байна.

Мөн энэхүү сангийн хөрөнгийн эх үүсвэрийг хуулийн төслийн 22.2-т нарийвчлан зааж өгсөн байх бөгөөд эдгээр эх үүсвэр нь Хотын удирдлагаас үл хамаарах эх үүсвэрүүд байгаа тул холбогдох хууль болон дүрэмд нь тухайлан зааж өгөх шаардлагатай байна. Жишээлбэл, Шинэ Зуунмод хотын хөгжлийн корпорацийн дүрэм, Нийслэлийн төсвийн хуваарилалт гэх мэт.

Д.Шинэ Зуунмод хотын эдэлбэр газраас бусдад ашиглуулах асуудлын тухайд:

Хуулийн төслийн 9.3-т “Тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний дагуу нийгмийн болон инженерийн суурь дэд бүтцээс бусад зориулалтаар иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад газар ашиглах эрх олгох асуудлыг зөвхөн төсөл сонгон шалгаруулах зарчмаар шийдвэрлэнэ.”, 9.5-д “Энэ хуулийн 9.3-

т заасан төсөл болон сонгон шалгаруулалтад оролцох этгээдэд тавигдах шаардлага, төсөл шалгаруулах журмыг Засгийн газар батална.” гэж заажээ.

Газрын тухай хуульд доор дурдсанаас бусад тохиолдолд иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах асуудлыг дуудлага худалдаа, төсөл шалгаруулах зарчмаар шийдвэрлэх ба төсөл шалгаруулах, дуудлага худалдаа явуулах журмыг Засгийн газар тогтоохоор заасан⁴ байна. Үүнд:

- 29.1.Иргэнд гэр бүлийнх нь хамтын хэрэгцээнд зориулан хувийн гэр, орон сууцны хашаа барих зориулалтаар 0,07 га-гаас илүүгүй хэмжээтэй газрыг үнэ төлбөргүй эзэмшүүлэх;

- 29.2.гэр бүлийнх нь хамтын хэрэгцээнд зориулан хүнсний ногоо, жимс, жимсгэнэ, таримал ургамал тарих зориулалтаар иргэнд 0,1 га-гаас илүүгүй газар үнэ төлбөргүй эзэмшүүлэх;

- 29.3.Багийн иргэдийн Нийтийн Хурлын санал, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын шийдвэрийг үндэслэн, тариалангийн газрыг газар тариалангийн салбарт олон жил тогтвортой ажилласан иргэнд гэр бүлийнх нь хамтын хэрэгцээнд зориулан Засгийн газраас тогтоосон журмын дагуу давуу эрхээр эзэмшүүлэх;

- төсөвт байгууллагад зайлшгүй хэрэгцээтэй газрыг эзэмшүүлэх.

Иймд хуулийн төслийн 9.2-т “...хотын эдэлбэр газарт иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад ашиглуулах газрын байршил, зориулалт, хэмжээг тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд тусгана.”, 9.4-т “Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад газар ашиглах эрх олгох төсөл нь хотын хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө, хотыг хөгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний үе шатны төслийн жагсаалтад хамаарч байна.” гэж тус тус заасны дагуу төсөл сонгон шалгаруулах зарчмаар бусдад газар ашиглуулах асуудлыг шийдвэрлэх зохицуулалтыг практикт хэрэгжүүлэх боломжтой байна.

Мөн хуулийн төслийн 9.7-д дээр дурдсаны дагуу зохион байгуулсан төсөл сонгон шалгаруулалтад орж шалгарсан этгээдтэй байгуулах газар ашиглуулах гэрээнд Газрын тухай хуульд зааснаас гадна заавал тусгах нэмэлт нөхцөлийг 9.7-д дараах байдлаар тусгасан байна. Үүнд:

- 9.7.1.газрыг гэрээнд заасан төсөл хэрэгжүүлэхээс өөр зориулалтаар ашигласан, эсхүл ашиглахаар бүтээн байгуулалтын ажил хийгдэж байгаа бол гэрээг нэг талын санаачилгаар цуцлах;

- 9.7.2.төслийг гэрээ байгуулснаас хойш 6 сарын хугацаанд хэрэгжүүлж эхлээгүй бол газар ашиглах эрх дуусгавар болох.

Энэ нь шинэ хотын бүтээн байгуулалтын ажлыг төлөвлөсөн хугацаандаа хийж гүйцэтгэх, хотын бүтээн байгуулалтын ажил төлөвлөлтийн дагуу хэрэгжих нөхцөлийг бүрдүүлж, хариуцлагажуулах ач холбогдол бүхий зохицуулалт болсон байна.

Дүгнэлт: Хуулийн төслийн зохицуулалтуудыг практикт дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломжтой тухайлбал, хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээд тодорхой, тэдгээр этгээдэд тухайн хуулийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо (санхүү, хүний нөөц зэрэг) байна гэж дүгнэлээ.

3.3.“Ойлгомжтой байдлыг судлах” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:

Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл нь Нийтлэг үндэслэл, Хот байгуулалт, Хотын зохион байгуулалт, удирдлагын тогтолцоо, Шинэ Зуунмод хотын эдийн засаг, Хотын бизнесийн орчин, хөрөнгө оруулалт, Бусад асуудал гэсэн 6 бүлэг, 29 зүйлээс бүрдэх бөгөөд хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх “Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзэж, дүн шинжилгээ хийлээ.

А.Хуулийн төсөл, түүний зохицуулалтыг нэг мөр ойлгож, хэрэгжүүлэх боломжтой байгаа эсэх талаар:

Энэхүү шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийг бүхэлд нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн боловсруулсан эсэхийг дараах асуултад хариулт өгөх замаар шалгалаа.

Хүснэгт 4

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага	
<i>Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн зохицуулалт</i>	<i>Шаардлага хангасан эсэх</i>
29.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцсэн, бусад хууль, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай уялдсан байх;	Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хоёрдугаар зүйлийн 2-т “Монгол Улсын нутаг дэвсгэр зөвхөн засаг захиргааны нэгжид хуваагдана.” гэж заасантай нийцүүлэн хуулийн төслийн 8.1 дэх хэсгийн “Хотын нутаг дэвсгэр” гэснийг “Хотын эдэлбэр газар” гэж томъёолох санал дэвшүүлсэн. Энэ саналыг тусгасан тохиолдолд шаардлага хангасан байна.
29.1.2.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх;	Шаардлага хангасан.
29.1.3.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцааны хүрээнээс хальсан асуудлыг тусгахгүй байх;	Шаардлага хангасан.
29.1.4.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд үл хамаарах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах буюу хүчингүй болсонд тооцох тухай заалт тусгахгүй байх;	Шаардлага хангасан.
29.1.5.зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилгүй байх;	Шаардлага хангасан.
29.1.6.хэм хэмжээ тогтоогоогүй, тунхагласан шинжтэй буюу нэг удаа хэрэгжүүлэх заалт тусгахгүй байх;	Шаардлага хангасан.
29.1.7.бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заахгүйгээр шаардлагатай бол түүнийг эш татах, энэ тохиолдолд эшлэлийг тодорхой хийж, хуулийн нэр болон хэвлэн нийтэлсэн албан ёсны эх сурвалжийг бүрэн гүйцэд заасан байх;	Шаардлага хангасан.
29.1.8.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хуулийн үйлчлэх хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогч хүн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, зохицуулалтад	Шаардлага хангасан.

удирдлага болгох, харгалзан үзэх нөхцөл байдал, нийтийн эрх зүйн этгээдийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, тэдгээрийг биелүүлэх журам;	
29.1.9.шаардлагатай тохиолдолд эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын төрөл, хэмжээ, хуулийн хүчин төгөлдөр болох хугацаа, хууль буцаан хэрэглэх тухай заалт, хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалт, бусад хуулийн зүйл, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох, хасах заалт;	Шаардлага хангасан.
29.1.10.шаардлагатай тохиолдолд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай дагалдах хуулийн төслийг боловсруулсан байх;	Шаардлага хангасан.
29.1.11.хуулийн төсөл нь хуулийн зорилго гэсэн зүйлтэй байж болох бөгөөд зорилгод тус хуулиар хангахаар зорьж байгаа иргэний үндсэн эрх, бэхжүүлэх үндсэн зарчим, хүрэх үр дүнг тусгана.	Шаардлага хангасан.
Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд заасан Хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлага	
30.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томъёог хэрэглэх;	Шаардлага хангасан.
30.1.2.нэг нэр томъёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэхгүй байх;	Шаардлага хангасан.
30.1.3.үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих;	Шаардлага хангасан.
30.1.4.хүч оруулсан нэр томъёо хэрэглэхгүй байх;	Шаардлага хангасан
30.1.5.жинхэнэ нэрийг ганц тоон дээр хэрэглэх.	Шаардлага хангасан

Хуулийн төслийг Нийслэлийн нутгийн захиргааны байгууллагын эрх зүйн ажилтнууд, БХБЯ, МАЭ болон хот байгуулалт, төлөвлөлт, барилгын зураг төсөл, архитекторын мэргэжлийн хүмүүст танилцуулж, санал авахад хуулийн төсөл ойлгомжгүй байна гэсэн санал гараагүй байна.

Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн зохицуулалт нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлагад нийцэж байна гэж дүгнэлээ.

Б.Хууль тогтоомжийн тухай хууль, “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-ыг баримталсан эсэх:

Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл, түүнийг дагалдан гарах хуулийн төсөл, үзэл баримтлал, танилцуулгыг бүхэлд нь авч үзэхэд Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд нийцсэн байна гэж дүгнэлээ.

3.4.“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:

Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалд тодорхой этгээдэд үүрэг хүлээлгэсэн, хуулийн этгээдэд ачаалал хүндрэл үүсгэх

зохицуулалтыг шалгах хэрэгслийн хүрээнд “Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал”-ын судалгааг хийнэ, “тухайн хуулийн төсөлд төрийн байгууллагад шинэ бүтэц бий болгох, чиг үүрэг нэмэх зохицуулалтыг тусгасан бол шалгах хэрэгслийн хүрээнд судалгааг хийнэ” гэж заасны дагуу хуулийн төслийн 12 дугаар зүйлийн 12.1 дэх хэсэг (Шинэ Зуунмод хотын удирдлагын тогтолцоог тодорхойлсон), 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэг (Төрөөс хотын бүтээн байгуулалтад үзүүлэх дэмжлэг), 19 дүгээр зүйлийн 19.1 дэх хэсэг (нийслэл болон Төв аймгаас хотын бүтээн байгуулалтад үзүүлэх дэмжлэг)-ийг сонгон авлаа.

Аргачлалд “тухайн хуулийн төсөлд төрийн байгууллагад шинэ бүтэц бий болгох, чиг үүрэг нэмэх зохицуулалтыг тусгасан бол шалгах хэрэгслийн хүрээнд судалгааг хийнэ” гэж заасны дагуу хуулийн төслийн 12 дугаар зүйлийн 12.1 дэх хэсэгт судалгааг хийлээ.

- 12 дугаар зүйлийн “12.1.Шинэ Зуунмод хотын удирдлага дараах тогтолцоотой байна.

12.1.1.хотын Зөвлөл;

12.1.2.хотын Захирагч;

12.1.3.хотын Ерөнхий архитектор;

12.1.4.Шинэ Зуунмод хотын хөгжлийн корпораци.

Хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хууль тогтоомжуудад хотын удирдлагын талаар дараах зохицуулалт тусгагдсан байна. Үүнд:

- Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн “37.1.Дагуул хотын удирдлага нь Захирагч, түүнд зөвлөх үүрэг бүхий дагуул хотын зөвлөлөөс бүрдэнэ.”; “24.1.Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын Захирагч нь нийслэл хотын аж ахуйн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх, нэгдмэл байдлыг хангах, холбогдох байгууллагын үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах үүрэг бүхий Улаанбаатар хотын Ерөнхий менежерийг томилж, чөлөөлнө”;

- Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн “10.1.Хот, тосгоны удирдлага нь захирагч, зөвлөлөөс бүрдэнэ.”;

- Хот байгуулалтын тухай хуулийн “10.1.Аймаг, нийслэл, хотын ерөнхий архитектор нь хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас баталсан дүрмийн дагуу дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ”.

Эдгээр зохицуулалтаас дүгнэж үзвэл хуулийн төслийн 12.1-д тодорхойлсон Шинэ Зуунмод хотын удирдлагын тогтолцоонд хүчин төгөлдөр байгаа хуульд зааснаас гадна “Шинэ Зуунмод хотын хөгжлийн корпораци” гэсэн шинэ бүтцийг бий болгож чиг үүргийг нь тодорхойлсон байна. Гэхдээ энэ нь бусад улсуудын жишгээр авч хэрэгжүүлж байгаа тухайн хотод шаардлагатай бүтэц бий болгож, төрийн байгууллагын оролцоо, ачааллыг багасгаж байгаа зохицуулалт байх тул олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөн хэрэгжих боломжтой гэж дүгнэлээ.

- Хуулийн төслийн 18 дугаар зүйлийн “18.1.Төрөөс хотын бүтээн байгуулалтад татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлнэ.” гэж заасан зохицуулалт нь төрийн байгууллагад нэмэлт чиг үүрэг хүлээлгэж байгаа агуулгатай байх боловч энэхүү чиг үүрэг нь төрийн байгууллагуудын хуулиар хүлээсэн үүрэг байх бөгөөд энэхүү чиг үүрэг нь шинэ хотын бүтээн байгуулалтыг дэмжих, улмаар иргэн, хуулийн этгээдэд эерэг үр нөлөөтэй зохицуулалт байх тул олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөн хэрэгжих боломжтой зохицуулалт байна. Хуулийн төслийн

18.1 дэх хэсэг нь ерөнхий зохицуулалт байх боловч хуулийн төслийг дагалдуулан холбогдох татварын хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулсан байх тул практикт хэрэгжих боломжтой байна.

- Хуулийн төслийн 19 дүгээр зүйлийн “19.1.Нийслэл хот нь Шинэ Зуунмод хотын бүтээн байгуулалтад зориулж холбогдох хууль, журмын дагуу үнэт цаас гаргаж болно.” гэж заасан нь Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 15.1.6⁵-д заасантай нийцэж байгаа буюу нийслэл нь үнэт цаас гаргах эрхтэй байна.

Мөн Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 4.1.24-т "аймаг, нийслэлийн үнэт цаас" гэж аймаг, нийслэлээс тодорхой төсөл, арга хэмжээ хэрэгжүүлэх, өмнө гаргасан үнэт цаасаа дахин санхүүжүүлэх зорилгоор хууль тогтоомжоор тогтоосон нөхцөл, журмын дагуу олон нийтэд санал болгон, эсхүл нийтэд санал болгохгүйгээр хаалттай хүрээнд арилжаалах өрийн бичгийг” гэж, Үнэт цаасны тухай хуулийн 5.1.10-т Аймаг, нийслэлийн үнэт цаас санхүүгийн хэрэгсэлд хамаарахаар тус тус заасан байгаа нь нийслэл хотоос дагуул хотын бүтээн байгуулалтад зориулж гаргаж байгаа үнэт цаасыг арилжаалах харилцаа, процессыг эдгээр хуулиар нарийвчлан зохицуулах боломжтой байгаа нь хүлээн зөвшөөрөгдөх байдлыг илэрхийлж байна гэж дүгнэлээ.

3.5.”Хуулийн төслийн харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:

Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөө үнэлэх аргачлалд заасан дараах стандарт асуултад хариулах замаар хуулийн төслийн уялдаа холбоог бүхэлд нь шалгахыг зорилоо.

Хүснэгт 5

Д/д	Асуулт	Хариулт буюу дүн шинжилгээ
1	Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх;	Нийцэж байна.
2	Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томьёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томьёотой нийцэж байгаа эсэх;	Хуулийн төсөлд нэр томьёо тухайлан тайлбарласан зохицуулалт байхгүй бөгөөд хэрэглэгдэж байгаа нэр томьёо нь ойлгомжтой бөгөөд бусад хуулийн нэр томьёотой нийцэж байх тул энэхүү шаардлагыг хангаж байна.
3	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх;	Хуулийн төслийн 8.1 дэх хэсгийг Газрын тухай хуулийн 12.1 дэх хэсэгтэй нийцүүлэн “Хотын нутаг дэвсгэр” гэснийг “Хотын эдэлбэр газар” гэж томьёолох санал дэвшүүлсэн.
4	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх;	Давхардсан зүйлгүй.
5	Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх;	Үгүй.

⁵ Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 15.1.6 хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн төслийн саналыг хэлэлцэх, үнэт цаас гаргах асуудлыг аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал шийдвэрлэх.

6	Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх;	Үгүй.
7	Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх;	Хуулийн төсөлд холбогдох хуулийн хүрээнд төр, хувийн түншлэлээр хэрэгжүүлж болох талаар тусгагдсан: - Хуулийн төслийн 18.4.Шинэ Зуунмод хот хувийн хэвшилтэй хамтрах, төр, хувийн түншлэлийг хэрэгжүүлэх тусгай нөхцөлийг хуулиар тогтоож болно. - 23.7.Хотыг хөгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж болох бөгөөд энэ харилцааг холбогдох хуулиар зохицуулна.
8	Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх;	Хуулийн төслийн 25.1-д Шинэ Зуунмод хотын бүтээн байгуулалтад чиглэсэн тогтвортой үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагад үйл ажиллагаагаа эхэлсэн өдрөөс барилга угсралтын ажил дуусах хүртэлх хугацаанд тодорхой төрлийн татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлэхээр тусгасан бөгөөд хуулийн төслийн 25.3-т татварын дэмжлэгийн хувь хэмжээ, хугацааг холбогдох татварын хууль тогтоомжоор нарийвчлан зохицуулахаар тусгасан байх бөгөөд холбогдох татварын хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар Шийн Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийг дагалдуулан хуулийн төсөл боловсруулсан байна.
9	Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх;	Хуулийн төсөлд аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалт тусгагдаагүй.
10	Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх;	Үгүй.
11	Хуулийн төслийн зүйл, заалт жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх;	Хуулийн төсөл нь жендэрийн эрх тэгш байдлын асуудлыг хөндөөгүй.
12	Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Үгүй.
13	Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Үгүй.
14	Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.	Хуулийн 28 дугаар зүйлд хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагыг тусгасан: - 28.1.Энэ хуулиар хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй нь гэмт хэрэг, зөрчлийн шинжгүй бол албан тушаалтанд Төрийн албаны тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

		<ul style="list-style-type: none"> - 28.2.Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хууль, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ. - 28.3.Хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол төсөл хэрэгжүүлэгч нь хотын удирдлагатай байгуулсан гэрээний харилцаанаас үүсэх маргааныг талууд харилцан тохиролцсоны дагуу шүүх, эсхүл арбитраар шийдвэрлүүлнэ. - 28.4.Хотын эдэлбэр газар, бүтээн байгуулалтад хохирол учруулсан гэм буруутай этгээд нь Эрүүгийн хууль, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээсэн эсэхээс үл хамааран уг хохирлыг өөрийн хүч хөрөнгөөр арилгах арга хэмжээ авах бөгөөд хэрэв мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлсэн бол үүнтэй холбогдон гарсан зардлыг бүрэн хариуцна. Гэм буруутай этгээд нь төсөл хэрэгжүүлэгч бол төсөл хэрэгжүүлэх эрхийг цуцалж, учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлнэ.
--	--	---

Дээрх хүснэгтээс харахад Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн зүйл, заалт хоорондоо болон бусад хуулийн зүйл, заалттай нийцэж байна гэж дүгнэлээ.

ДӨРӨВ. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГӨХ

4.1.Баримтжуулалт

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхэд ашигласан дараах баримт бичиг, мэдээлэл, тоо баримтыг цуглуулан үр нөлөөг тооцох ажиллагааны тайланд баримтжуулж хавсаргалаа.

- Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл;
- Хуулийн төслийн үзэл баримтлал;
- Хуулийн төслийн танилцуулга;
- Хуулийн төслийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсан судалгааны тайлан;
- Шинэ Зуунмод хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний танилцуулга;
- хуулийн төслийг хэлэлцүүлж, санал авсан баримтууд.

4.2.Үнэлэлт, дүгнэлт

Хуулийн төслийг сонгон авсан шалгуур үзүүлэлт тус бүрийн дагуу хийсэн үнэлэлтийг нэгтгэн дараах дүгнэлтийг хийлээ.

4.2.1.Зорилгод хүрэх байдал шалгуур үзүүлэлтээр:

Хуулийн төслийн зохицуулалт нь уг төслийг боловсруулах болсон хэрэгцээ шаардлага, үндэслэлүүдтэй нийцэж байгаа болон үзэл баримтлалаар тодорхойлсон зорилгыг бүрэн илэрхийлж чадсан эсэхэд, мөн хуулийн төслийн зорилгыг уг хуулийн бусад зохицуулалтууд хангаж, илэрхийлж чадахаар бүрэн гүйцэд томъёологдсон эсэхэд үнэлгээ хийж, дараах дүгнэлтэд хүрсэн.

Хуулийн төслийн зохицуулалтуудын хувьд уг төслийг боловсруулах болсон хэрэгцээ шаардлага, үндэслэлүүдтэй нийцэж зорилгод хүрэх байдлаар томъёологдсон байна.

Дүгнэлт: Зорилгод хүрэх байдал шалгуур үзүүлэлтээр үнэлж Хуулийн төслийн 1.1-д заасан зорилго нь Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжийн зорилго, зорилгод бүрэн нийцэж байна гэж үзлээ. Харин хуулийн төслийн 1.1-д заасан зорилгыг бүрэн хэрэгжүүлэхэд шууд хамаарал бүхий хотын чиг үүрэгтэй холбоотой 10 дугаар зүйлд заасан зохицуулалтыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай нарийвчилсан зохицуулалтыг холбогдох хууль тогтоомжид тусгаж, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх талаар анхаарах шаардлагатай гэж дүгнэлээ.

4.2.2.“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтээр:

Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн үндэс буюу хуулийн төслийн 4 дүгээр зүйлийн “4.1.Шинэ Зуунмод хот нь хуулиар тусгайлан тогтоосон чиг үүрэг, удирдлага, зохион байгуулалт, эдийн засагтай, нийслэл хотын тусгай чиг үүргийг гүйцэтгэхэд стратегийн ач холбогдол бүхий Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын дагуул хот байна.”, “4.4.Шинэ Зуунмод хот нь Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 34.4-т заасан дүрэмтэй байх”, Шинэ Зуунмод хотын байрлал, эдэлбэр газар буюу 5 дугаар зүйлийн “5.1.Шинэ Зуунмод хот нь Хөшигийн хөндий дэх олон улсын нисэх онгоцны буудлыг түшиглэн Төв аймгийн Сэргэлэн, Алтанбулаг сумын нутаг дэвсгэрт

байрлана.”, “5.2.Шинэ Зуунмод хотын эдэлбэр газрын хэмжээг Монгол Улсын Их Хурал тогтооно.” гэсэн зохицуулалтуудыг судлан үзэж, практикт хэрэгжих боломжтой эсэхэд дүн шинжилгээ хийж дараах байдлаар дүгнэлээ:

- Багануур, Налайх хот байгуулах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж байсан нь нийслэлд дагуул хот байгуулах харилцаа практикт хэдийн хэрэгжсэн бөгөөд холбогдох бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдаж, хууль тогтоомжийн уялдаа холбоо хангагдсан байх тул Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1-д заасан Шинэ Зуунмод хот нь хуулиар тусгайлан тогтоосон чиг үүрэг, удирдлага, зохион байгуулалт, эдийн засагтай, нийслэл хотын тусгай чиг үүргийг гүйцэтгэхэд стратегийн ач холбогдол бүхий Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын дагуул хот байна, 4.4-т заасан Шинэ Зуунмод хот нь Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 34.4-т заасан дүрэмтэй байх” гэсэн зохицуулалт практикт хэрэгжих боломжтой байна;

- Нийслэлийн дагуул хотыг нийслэлийн болон бусад засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжид, эсхүл засаг захиргааны нутаг дэвсгэрийн хэд хэдэн нэгжид дамнан байгуулж болно гэж Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 34.2-т заасан, Хот тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 5.2-т Хот, тосгоны эдэлбэр газар нь хэд хэдэн сумын нутаг дэвсгэрийг дамнан байрлаж зохицуулалт тусгагдсан байх тул Шинэ Зуунмод хот нь бусад засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжид буюу Хөшигийн хөндий дэх Төв аймгийн Сэргэлэн, Алтанбулаг сумын нутаг дэвсгэрт дамнан байрлах тухай хуулийн төслийн 5.1 дэх зохицуулалт практикт хэрэгжих боломжтой байна;

- Хот байгуулалтын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.1-д “хот байгуулалтын талаарх төрийн бодлогыг тодорхойлох”, 5.1.2-т “хотыг шинээр байгуулах болон татан буулгах, нүүлгэн шилжүүлэх тухай шийдвэр гаргах” бүрэн эрхийг Улсын Их хурал хэрэгжүүлэхээр зохицуулсантай болон Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 35.1-д Дагуул хотыг стратегийн ач холбогдол бүхий дараах нөхцөлийг харгалзан Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал байгуулна, 35.2-т Дагуул хотыг байгуулах шийдвэрт хотын нэр, эдэлбэр газрын хэмжээ, байршлыг тусгана гэж заасан тул хуулийн төслийн Шинэ Зуунмод хот эдэлбэр газартай байх, түүний хэмжээг хотыг байгуулах шийдвэрт буюу УИХ тогтоолоор тогтоох зохицуулалт практикт хэрэгжих боломжтой байна;

- Хуулийн төслийн 8 дугаар зүйлийн 8.1-д Шинэ Зуунмод хотын нутаг дэвсгэр энэ хуулиар тодорхойлсон 8 бүстэй байхаар хуульчилсан нь тогтвортой байх, ямар нэг төлөвлөлтөөр тэр бүр өөрчлөхгүй байх давуу талтай байна. Харин “нутаг дэвсгэрийн бүсчлэл” гэж томъёолсон нь хот нутаг дэвсгэртэй байх агуулгыг илэрхийлж байгаа тул Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хоёрдугаар зүйлийн 2-т “Монгол Улсын нутаг дэвсгэр зөвхөн засаг захиргааны нэгжид хуваагдана.” гэж заасантай нийцэхгүй байгаа нь практикт хэрэгжих боломжыг хязгаарлаж байна;

- Төсвийн болон МУЗЗНДНТУТХ, МУНУБХЭЗБТХ-д төсвийн болон төсвийн бус хөрөнгөөр хөгжлийн сан байгуулах, сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, захиран зарцуулах, хяналт тавих журамтай байх зохицуулалт тусгагдсан, нөгөө талаар Нийслэлд “Улаанбаатар сан”-г байгуулан хотын тохижилтын ажилд тодорхой хувь нэмэр оруулж байсан туршлагатай байх тул Шинэ Зуунмод дэд бүтцийн сантай байх зохицуулалтыг практикт хэрэгжүүлэх боломжтой байна;

- Газрын тухай хуульд иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагад газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах асуудлыг Засгийн газраас баталсан журмын дагуу төсөл шалгаруулах зарчмаар хэрэгжүүлэх зохицуулалт тусгагдсан байх тул хуулийн төслийн

“9.3.Тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний дагуу нийгмийн болон инженерийн суурь дэд бүтцээс бусад зориулалтаар иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад газар ашиглах эрх олгох асуудлыг зөвхөн төсөл сонгон шалгаруулах зарчмаар шийдвэрлэнэ.”, “9.5.Энэ хуулийн 9.3-т заасан төсөл болон сонгон шалгаруулалтад оролцох этгээдэд тавигдах шаардлага, төсөл шалгаруулах журмыг Засгийн газар батална.” гэсэн зохицуулалтыг практикт хэрэгжүүлэх боломжтой байна;

Дүгнэлт: Хуулийн төслийн зохицуулалтуудыг практикт дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломжтой тухайлбал, хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээд тодорхой, тэдгээр этгээдэд тухайн хуулийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо (санхүү, хүний нөөц зэрэг) байна гэж дүгнэлээ.

4.2.3. “Ойлгомжтой байдлыг судлах” шалгуур үзүүлэлтээр:

Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл нь Нийтлэг үндэслэл, Хот байгуулалт, Хотын зохион байгуулалт, удирдлагын тогтолцоо, Шинэ Зуунмод хотын эдийн засаг, Хотын бизнесийн орчин, хөрөнгө оруулалт, Бусад асуудал гэсэн 6 бүлэг, 29 зүйлээс бүрдэх бөгөөд хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх “Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзэж, дүн шинжилгээ хийлээ.

Дүгнэлт: Хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан байна.

4.2.4. “Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтээр:

Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагад шинэ бүтэц бий болгох, чиг үүрэг нэмэх, тодорхой этгээдэд үүрэг хүлээлгэх, хуулийн этгээдэд ачаалал хүндрэл үүсгэх зохицуулалтыг судалж дүн шинжилгээ хийсэн ба дараах байдлаар үнэлгээ хийж дүгнэв:

- Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 37.1⁶, Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 10.1⁷, Хот байгуулалтын тухай хуулийн 10.1⁸ -т зааснаар хотын удирдлага нь Зөвлөл, Захирагч, Ерөнхий архитектор байхаар тусгагдсантай нийцүүлэн хуулийн төслийн 12.1-д Хотын Зөвлөл, Захирагч, Ерөнхий архитектортой байхаар тусгагдсанаас гадна Шинэ Зуунмод хотын удирдлагын тогтолцоонд “Шинэ Зуунмод хотын хөгжлийн корпораци” гэсэн шинэ бүтцийг бий болгож чиг үүргийг нь тодорхойлсон байна. Гэхдээ энэ нь бусад улсуудын жишгээр авч хэрэгжүүлж байгаа тухайн хотод шаардлагатай бүтэц бий болгож, төрийн байгууллагын оролцоо, ачааллыг багасгаж байгаа зохицуулалт байх тул олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөн хэрэгжих боломжтой байна;

- Хуулийн төслийн 18 дугаар зүйлийн “18.1.Төрөөс хотын бүтээн байгуулалтад татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлнэ.” гэж заасан зохицуулалт нь төрийн байгууллагад нэмэлт чиг үүрэг хүлээлгэж байгаа агуулгатай байх боловч энэхүү чиг үүрэг нь төрийн байгууллагуудын хуулиар хүлээсэн үүрэг байх бөгөөд энэхүү чиг үүрэг нь шинэ хотын бүтээн байгуулалтыг дэмжих, улмаар

⁶ 37.1.Дагуул хотын удирдлага нь Захирагч, түүнд зөвлөх үүрэг бүхий дагуул хотын зөвлөлөөс бүрдэнэ.

⁷ 10.1.Хот, тосгоны удирдлага нь захирагч, зөвлөлөөс бүрдэнэ.

⁸ 10.1.Аймаг, нийслэл, хотын ерөнхий архитектор нь хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас баталсан дүрмийн дагуу дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ”.

иргэн, хуулийн этгээдэд эерэг үр нөлөөтэй зохицуулалт байх тул олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөн хэрэгжих боломжтой байна;

- Хуулийн төслийн 19 дүгээр зүйлийн “19.1.Нийслэл хот нь Шинэ Зуунмод хотын бүтээн байгуулалтад зориулж холбогдох хууль, журмын дагуу үнэт цаас гаргаж болно.” гэж заасан нь Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 15.1.6⁹-д нийслэл нь үнэт цаас гаргах эрхтэй, Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 4.1.24-т "аймаг, нийслэлийн үнэт цаас" гэж аймаг, нийслэлээс тодорхой төсөл, арга хэмжээ хэрэгжүүлэх, өмнө гаргасан үнэт цаасаа дахин санхүүжүүлэх зорилгоор хууль тогтоомжоор тогтоосон нөхцөл, журмын дагуу олон нийтэд санал болгон, эсхүл нийтэд санал болгохгүйгээр хаалттай хүрээнд арилжаалах өрийн бичгийг” гэж, Үнэт цаасны тухай хуулийн 5.1.10-т Аймаг, нийслэлийн үнэт цаас санхүүгийн хэрэгсэлд хамаарахаар тус тус заасантай нийцэж байх тул нийслэл хотоос дагуул хотын бүтээн байгуулалтад зориулж үнэт цаас гаргах, арилжаалах асуудал нь олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөх боломжтой байна.

4.2.5.”Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтээр:

Энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалд заасан асуултад хариулах байдлаар шалгасан. Харилцан уялдаатай байдлыг хангасан байна.

4.3.Зөвлөмж

Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл болон түүнийг дагалдан гарах хуулийн төслүүдийг Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хуулийн төслийн үр нөлөөг тооцох аргачлал”-ын дагуу 5 шалгуур үзүүлэлтээр үнэлж, дүгнэн хуулийн төсөл боловсруулагчид дараах зөвлөмжийг өгч байна. Үүнд:

1.Хуулийн төслийн 8.1 дэх хэсгийг Газрын тухай хуулийн 12.1¹⁰, Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 35.2¹¹ болон Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн 5.2-т заасантай нийцүүлэн “Хотын эдэлбэр газар нь дараах бүсчлэлтэй байна:” гэж томъёолох;

2.Хуулийн төслийн 10.2-т Шинэ Зуунмод хот Засгийн газар, нийслэл, бусад засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж тухайлбал, Төв аймаг, Сэргэлэн сум, Алтанбулаг сумаас шилжүүлсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэхээр заасан нь төрийн байгууллагын чиг үүрэг давхардахгүй байх эерэг үр нөлөөтэй байх боловч ямар чиг үүргийг шилжүүлэх талаар хуулийн төсөл болон түүнийг дагалдан гарах бусад

---

⁹ Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 15.1.6 хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн төслийн саналыг хэлэлцэх, үнэт цаас гаргах асуудлыг аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал шийдвэрлэх.

¹⁰ **12 дугаар зүйл.Хот, тосгон, бусад суурин, нийслэл хотын эдэлбэр газар**

12.1.Хот, тосгон, бусад суурины газар болон нийслэл хотын эдэлбэр газарт хот, тосгон, бусад суурины барилга байгууламж, үйлдвэр, уурхайн дэвсгэр газар, инженерийн дэд бүтэц, гамшиг, ослоос урьдчилан сэргийлэх энгийн болон инженерийн хийц, бүтээц бүхий байгууламжийн газар, нийтийн эдэлбэрийн газар болон цаашид тэлж хөгжих нөөц газар хамаарах бөгөөд эдэлбэр газрын хэмжээ, заагийг аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар баталж, тогтооно.

¹¹ Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн **35 дугаар зүйл.Дагуул хотыг байгуулах**

35.2.Дагуул хотыг байгуулах шийдвэрт хотын нэр, эдэлбэр газрын хэмжээ, байршлыг тусгана.

хуулиудад тухайлан зааж өгөөгүй байгаа нь энэхүү зохицуулалт хэрэгжихгүй байх, үр нөлөөгүй байх үр дагаврыг бий болгож байна. Иймд Захиргааны ерөнхий хуулийн 8.1-д “хуульд зааснаас бусад тохиолдолд захиргааны байгууллага хуулиар тусгайлан заасан бүрэн эрхийг бусдад шилжүүлэхийг хориглоно” гэж заасантай нийцүүлэн хуулийн төсөл болон холбогдох бусад хуульд нийслэлийн дагуул хотын удирдлагад шилжүүлэх бүрэн эрхийг тухайлан заасан зохицуулалтыг тусгах;

3.Хуулийн төслийн 10.3-т хотын чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах төрийн болон орон нутгийн өмчийг Засгийн газар, нийслэл, бусад засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж буюу Төв аймаг, Сэргэлэн, Алтанбулаг сумдаас Шинэ Зуунмод хотод шилжүүлж болохоор хуулийн төсөлд тусгасан боловч хэрхэн шилжүүлэх асуудлыг холбогдох хуулиар зохицуулахаар заасан байна. Иймд хуулийн төслийн 10.3 дахь зохицуулалт нь шууд хэрэгжих боломжгүй байх тул Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд хотод өмчийн эрх шилжүүлэх заалтыг тусгах;

4.Хуулийн төслийн 10.4-т хотын удирдлага эдийн засаг, нийгмийн асуудлаар бие даасан шийдвэр гаргах эрхтэй гэж заасан боловч манай улсын Төсвийн тухай хуульд хотын төсөв гэсэн ангилал байхгүй, нэгдсэн төсөвтэй байх зарчмын хүрээнд хотын төсвийг нийслэлийн төсвийн бүрэлдэхүүн хэсэг байхаар хуулийн төслийн 20.1-д зохицуулалт тусгасан байна. Иймд хотын бие даасан байдлыг хангах, улмаар хуулийн төслийн 1.1-д заасан зорилгыг бүрэн хангахын тулд хуулийн төслийн 20.1-д заасны дагуу нийслэлийн төсөвт жил бүр хотын төсвийг шаардлагатай хэмжээгээр тусгаж, баталж өгөх үүрэг хүлээлгэсэн зохицуулалтыг холбогдох хуульд тусгах;

5.Хуулийн төслийн 22.2-т Шинэ Зуунмод хотын дэд бүтцийн сангийн хөрөнгийн эх үүсвэрийг хуулийн төслийн 22.2-т нарийвчлан зөөж өгсөн байх бөгөөд эдгээр эх үүсвэр нь Хотын удирдлагаас үл хамаарах эх үүсвэрүүд байгаа тул холбогдох хууль болон дүрэмд нь тухайлан зааж өгөх шаардлагатай байна. Жишээлбэл, Шинэ Зуунмод хотын хөгжлийн корпорацийн дүрэм, Нийслэлийн төсвийн хуваарилалт гэх мэт.

Үр нөлөөг үнэлэх судалгааг дүгнэхэд:

Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөлд тавигдах ерөнхий шаардлагыг хангасан гэж дүгнэлээ.

Харин судалгааны “Зөвлөмж” хэсэгт дурдсан хуулийн төслийн зарим зүйл, заалтыг дахин нягтлах, боловсруулалт хийх, зөрчилтэй зүйл заалтын зөрчлийг арилгах шаардлагатай гэж дүгнэлээ.

---oooOOooo---

ТАВ.АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ

1. Эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн систем www.legalinfo.mn
2. Нийслэлийн цахим мэдээллийн систем www.ulaanbaatar.mn
3. Статистикийн мэдээллийн нэгдсэн сан www.1212.mn
4. Нэгдсэн үндэсний хөгжлийн хөтөлбөр www.undp.org
5. Монгол хэлний их тайлбар толь, цахим систем <https://mongoltoli.mn>
6. Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын цахим систем <http://www.citycouncil.mn/>
7. Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн хэрэгцээ шаардлагын урьдчилан тандан судалгааны тайлан., УБ, 2024 он;
8. Шинэ Зуунмод хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө;